

NÁHRADA TROV V REŠTITUČNOM KONANÍ

Z právnej úpravy upravujúcej reštitúcie možno vyvodit' špecifický predmet konania, ktorým je práve posúdenie splnenia podmienok na nápravu krívd minulosti.

Ak by sa pri rozhodovaní o trovách konania v prípade cirkevných reštitúcií, resp. reštitúcií vo všeobecnosti pripustila aplikácia pravidiel, že tarifnou hodnotou je cena reštituovaných nehnuteľností, oprávnené osoby by mohli rezignovať na nápravu krívd minulosti, čím by bol v konečnom dôsledku úplne zmarený zmysel a účel reštitučných zákonov.

Pri reštitúciách preto nejde o bežnú žalobu o určenie vlastníka nehnuteľnosti, a teda pri následnom rozhodovaní o trovách konania je potrebné základnú sadzbu tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby určiť ako jednu trinástinu výpočtového základu.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. IV. ÚS 604/2020 z 9. februára 2021)

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 9. februára 2021 v senáte zloženom z predsedu senátu Libora Duľu a zo sudcov Ladislava Duditša a Miroslava Duriša (sudca spravodajca) prerokoval ústavnú sťažnosť **R.**, zastúpenej advokátskou kanceláriou MADEJ & PARTNERS s. r. o., Mýtna 42, Bratislava, v mene ktorej koná advokát a konateľ JUDr. Róbert Madej, PhD., ktorou namieta porušenie svojho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Okresného súdu Trenčín č. k. 20 C 102/2006-1604 z 26. augusta 2020, a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo R. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Okresného súdu Trenčín č. k. 20 C 102/2006-1604 z 26. augusta 2020 **porušené boli**.
2. Uznesenie Okresného súdu Trenčín č. k. 20 C 102/2006-1604 z 26. augusta 2020 **zrušuje a vec mu vracia** na ďalšie konanie.
3. Okresný súd Trenčín **je povinný** nahradiť R. trovy konania v sume **450,29 €** (slovom štyristopäťdesiat eur a dvadsaťdeväť centov) na účet jej právnej zástupkyne advokátskej kancelárie MADEJ & PARTNERS s. r. o., Mýtna 42, Bratislava, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Skutkový stav a procesný postup Ústavného súdu Slovenskej republiky

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 11. septembra 2020 doručená ústavná sťažnosť R. (ďalej aj „sťažovateľ“ alebo „žalobca“), zastúpenej advokátom JUDr. Róbertom Madejom, PhD., ktorou namieta porušenie svojho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Okresného súdu Trenčín (ďalej len „okresný súd“) č. k. 20 C 102/2006-1604 z 26. augusta 2020 (ďalej len „napadnuté uznesenie okresného súdu“).

2. Z ústavnej sťažnosti a príloh k nej pripojených vyplýva, že sťažovateľ sa ako žalobca v zmysle právnych predpisov upravujúcich cirkevné reštitúcie domáhal odstránenia krívd minulého režimu a žiadal o určenie vlastníckeho práva k špecifikovaným nehnuteľnostiam a o vydanie týchto nehnuteľností od žalovaného (L.). Okresný súd rozsudkom č. k. 20 C 102/2006-720 z 29. apríla 2015 zamietol žalobu žalobcu o určenie vlastníckeho práva k špecifikovaným nehnuteľnostiam a žalobu o vydanie už uvedených nehnuteľností a vyslovil, že o trovách konania súd rozhodne do 30 dní po právoplatnosti rozsudku. Na základe odvolania žalobcu Krajský súd v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) rozsudkom č. k. 6 Co 856/2015-746 zo 4. októbra 2016 potvrdil odvolaním napadnutý rozsudok okresného súdu. Okresný súd uznesením č. k. 20 C 102/2006-1286 z 26. júla 2017 priznal žalovanému proti žalobcovi nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100 % a tiež priznal štátu proti žalobcovi nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100 %. Na základe odvolania sťažovateľa krajský súd uznesením č. k. 27 Co 15/2018-1319 z 31. januára 2018 rozhodnutie okresného súdu potvrdil. Okresný súd obsadený vyšším súdnym úradníkom následne uznesením č. k. 20 C 102/2016-1549 z 29. novembra 2019 rozhodol, že výška náhrady trov konania žalovaného proti žalobcovi je 279 072,07 € a prijímateľom náhrady trov konania žalovaného je jeho právny zástupca. Proti predmetnému rozhodnutiu vyššieho súdneho úradníka podali v zákonnej lehote sťažnosť obe strany konania, teda žalobca i žalovaný. Okresný súd obsadený sudcom napadnutým uznesením obe sťažnosti zamietol.

3. Sťažovateľ vo svojej ústavnej sťažnosti tvrdil, že na okresnom súde sa domáhal svojich nárokov podľa zákona č. 161/2005 Z. z. o navrátení vlastníctva k nehnuteľným veciam cirkvám a náboženským spoločnostiam a prechode vlastníctva k niektorým nehnuteľnostiam (ďalej len „zákon o cirkevných reštitúciách“). Predmetom takéhoto konania je podľa sťažovateľa posúdenie, či je dané právo na strane žalobcu a či sú splnené podmienky podľa zákona o cirkevných reštitúciách, čo má predstavovať skutočnosť objektívne neoceniteľnú peniazmi, čomu podľa sťažovateľa svedčí aj konštantná judikatúra všeobecných súdov. Pri výpočte trov právneho zastúpenia preto podľa sťažovateľa bolo potrebné vychádzať zo základu tarifnej odmeny podľa § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“), a nie z tarifnej hodnoty vecí podľa § 10 ods. 2 vyhlášky. Taktiež sťažovateľ poukázal na § 8 ods. 1 zákona o cirkevných reštitúciách, podľa ktorého je konanie súvisiace s vydaním nehnuteľných vecí oslobodené od správnych, ako aj súdnych poplatkov. Ďalej poukázal aj na zákon Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o súdnych poplatkoch“), ktorý s účinnosťou od 1. júla 2007 stanovil za žalobu o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti súdny poplatok v zmysle položky 1 písm. b) sadzobníka súdnych poplatkov, a teda súdny poplatok viazal na predmet konania, ktorý nemožno oceniť peniazmi. Napokon poukázal aj na judikatúru ústavného súdu (IV. ÚS 740/2013, III. ÚS 201/2013, III. ÚS 355/2013 a III. ÚS 125/2020), ktorý opakovane

potvrdil, že uplatňovanie jednej trinástiny výpočtového základu ako základnej sadzby tarifnej odmeny [§ 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky] je v takýchto typoch konania odôvodnené ústavne udržateľným spôsobom.

4. Sťažovateľ uviedol, že v danom prípade predstavuje jedna trinástina výpočtového základu sumu vo výške 81,69 €, pričom žalovanému bola priznaná odmena za jeden úkon právnej služby vo výške 20 240,29 € (vypočítaná z hodnoty nehnuteľností, určenia vlastníckeho práva ku ktorým sa sťažovateľ domáhal, pozn.). Ďalej sťažovateľ uviedol, že v konaní vo veci samej sa nevedlo dokazovanie týkajúce sa hodnoty všetkých nehnuteľností, ktoré boli predmetom sporu. V priebehu konania vo veci samej nič nenasvedčovalo tomu, že by sa z hľadiska nároku na náhradu trov konania malo vychádzať z hodnoty veci. Prekvapivo po tom, ako krajský súd potvrdil rozsudok súdu prvej inštancie (4. októbra 2016), teda až po právoplatnom skončení konania vo veci samej, si dal žalovaný na základe objednávky z 2. decembra 2016 vypracovať znalecký posudok na určenie všeobecnej hodnoty nehnuteľností. Tento znalecký posudok č. 24/2016 bol vypracovaný 30. decembra 2016 a do konania o trovách konania bol predložený žalovaným 22. marca 2017.

5. Sťažovateľ vytýka napadnutému uzneseniu okresného súdu porušenie svojho základného práva na súdnu ochranu tým, že okresný súd sa odklonil od ustálenej judikatúry (sťažovateľ uviedol judikatúru všeobecných súdov aj ústavného súdu, pozn.) bez toho, aby uviedol dôvody, na základe ktorých tak urobil. Uvedené podľa sťažovateľa predstavovalo aj porušenie princípu právnej istoty. Sťažovateľ sa taktiež domnieva, že napadnutým uznesením okresného súdu došlo k takej interpretácii a aplikácii príslušných ustanovení právnych noriem, ktoré v sebe zahŕňajú črty svojvoľe a extrémneho rozporu s princípmi spravodlivého súdneho konania.

6. Sťažovateľ žiadal, aby ústavný súd po prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie rozhodol týmto náleznom:

„1. Základné právo R. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy, právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, uznesením Okresného súdu Trenčín č. k. 20C/102/2006-1604 zo dňa 26.08.2020 porušené boli.

2. Uznesenie Okresného súdu Trenčín č. k. 20C/102/2006-1604 zo dňa 26.08.2020 sa zrušuje a vec sa vracia Okresnému súdu Trenčín na ďalšie konanie.

3. Sťažovateľovi sa priznáva náhrada trov právneho zastúpenia v sume 450,29 EUR, ktorú je Okresný súd Trenčín povinný vyplatiť na účet právneho zástupcu MADEJ & PARTNERS s. r. o., do jedného mesiaca od právoplatnosti tohto nálezu.“

7. Ústavný súd ústavnú sťažnosť predbežne prerokoval a uznesením č. k. IV. ÚS 604/2020-20 z 25. novembra 2020 ju podľa § 56 ods. 1 a 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) prijal na ďalšie konanie. Ústavný súd týmto uznesením zároveň odložil vykonateľnosť napadnutého uznesenia okresného súdu do právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu vo veci samej.

Upovedomenie zúčastnenej osoby

8. Podaním z 27. novembra 2020 upovedomil ústavný súd o prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie zúčastnenú osobu podľa § 33 ods. 1 zákona o ústavnom súde, ktorou bol v tomto prípade L. Zároveň túto zúčastnenú osobu vyzval, aby sa k ústavnej sťažnosti v stanovenej lehote vyjadrila, ak by to považovala za potrebné. Zúčastnená osoba sa v stanovenej lehote žiadnym spôsobom nevyjadrila.

Vyjadrenie okresného súdu

9. Ústavný súd 27. novembra 2020 zároveň vyzval okresný súd, aby sa vyjadril k ústavnej sťažnosti a možnému upusteniu od ústneho pojednávania vo veci. V podaní doručenom ústavnému súdu 8. decembra 2020 predsedníčka okresného súdu uviedla, že nesúhlasí s názorom sťažovateľa a napadnuté uznesenie okresného súdu považuje za správne. Poukázala na znenie vyhlášky, z ktorej má jednoznačne vyplývať, že v prípade určenia vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam alebo vydania nehnuteľností má súd pri určení základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby vychádzať z hodnoty nehnuteľných vecí. Ďalej uviedla, že následkom rozhodnutia súdu v predmetnej veci mohla byť zmena v hmotnoprávnom postavení strán, pretože žalobca (ak by bol v konaní úspešný) by sa stal vlastníkom nehnuteľností ocenených peniazmi. Rovnaké právne následky má mať rozsudok súdu o každej žalobe o určenie vlastníckeho práva bez ohľadu na to, aké sú skutkové a právne dôvody (t. j. či je žaloba podaná na základe porušenia predkupného práva, absolútne neplatnej prevodnej zmluvy alebo reštitučného nároku). Poukázala pritom aj na judikatúru ústavného súdu, konkrétne na uznesenie sp. zn. I. ÚS 176/2017 z 31. mája 2017, v ktorom mal ústavný súd uviesť, že aj žaloba o neplatnosť právneho úkonu je svojím spôsobom žalobou o určenie vlastníckeho práva a predmet žaloby o určenie vlastníckeho práva je vždy ocenený peniazmi, a tiež uznesenie sp. zn. I. ÚS 119/2012 z 16. mája 2012, v ktorom ústavný súd okrem iného uviedol, že použitie § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky pri rozhodovaní o náhrade trov konania neodôvodňuje ani právna úprava o výške súdneho poplatku. Napokon k samotnej výške trov konania uviedla, že povinnosť nahradiť trovy konania je potrebné vnímať ako procesný následok neúspechu v súdnom spore, s čím musí každý žalobca pri podaní žaloby počítať, a preto navrhovala ústavnú sťažnosť zamietnuť ako neopodstatnenú a zároveň uviedla, že súhlasí s upustením od ústneho pojednávania o prijatej ústavnej sťažnosti.

Replika sťažovateľa

10. Ústavný súd 22. decembra 2020 zaslal právnemu zástupcovi sťažovateľa predmetné vyjadrenie predsedníčky okresného súdu a vyzval ho, aby k nemu zaujal stanovisko, ak to bude považovať za potrebné. Sťažovateľ prostredníctvom svojho právneho zástupcu podaním doručeným ústavnému súdu 13. januára 2021 netrval na konaní verejného ústneho pojednávania v predmetnom konaní. V reakcii na vyjadrenie predsedníčky okresného súdu uviedol, že jej právna argumentácia je neudržateľná a rozporná z rozsiahlou judikatúrou všeobecných súdov, ako aj ústavného súdu (napr.: IV. ÚS 740/2013, III. ÚS 201/2013, III. ÚS 355/2013, III. ÚS 125/2020, I. ÚS 119/2012, Krajský súd v Nitre sp. zn. 7 Co 238/2013). K samotnému znaleckému ohodnoteniu nehnuteľností uviedol, že počas desiatich rokov, čo sa viedlo konanie vo veci samej, ani súd a ani žiadna zo sporových strán nemala potrebu preukazovať hodnotu všetkých relevantných nehnuteľností, keďže z hľadiska predmetu sporu bola táto otázka bezpredmetná. K jej samotnému určeniu došlo až po tom, čo bol spor meritórne uzavretý. Na záver sťažovateľ prostredníctvom svojho právneho zástupcu poukázal na skutočnosť, že ak by malo byť napadnuté uznesenie okresného súdu normou pre posudzovanie nárokov v takomto type sporov, cirkvi by si v obave z takéhoto rizika žiadne nároky podľa zákona o cirkevných reštitúciách súdnou cestou neuplatňovali. Tým by pominul samotný účel a zmysel predmetného zákona. Sanácia krívd, ktorá sa cirkvi podarí v jednom súdnom konaní, je potom v inom konaní následne negovaná absolútne neprimeraným nárokom v podobe náhrady trov právneho zastupovania. Netreba tiež zabúdať, že otázka úspechu v konaní vo veci samej častokrát závisí od otázky preukázania

komplikovaného nástupníctva cirkví po jednotlivých jej právnych predchodcoch, keď mnohé cirkevné subjekty počas totalitného režimu zanikli, resp. sa neobnovili a reštitučný nárok si uplatňuje nadriadený subjekt (diecéza), ktorý protistrana zastupujúca štát často v konaní spochybňuje. V okolnostiach väčšiny neúspešných konaní, ak sa nepodarilo dostatočne osvedčiť právne nástupníctvo cirkví, to síce znamená prehru v súdnom spore, avšak nie na základe zjavne nedôvodných alebo neoprávnených nárokov, ale len v dôsledku komplikovanej situácie vzniknutej v minulosti.

11. Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ich vyjadreniami dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

II.

Právomoc ústavného súdu a relevantná právna úprava

12. Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd. Podľa čl. 127 ods. 2 prvej vety ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah.

13. Podľa čl. 131 ods. 2 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach podľa čl. 127 ústavy v trojčlenných senátoch. Senát sa uznáva nadpolovičnou väčšinou svojich členov.

14. Podľa čl. 140 ústavy podrobnosti o organizácii ústavného súdu, o spôsobe konania pred ním a o postavení jeho sudcov ustanoví zákon. Týmto zákonom je zákon o ústavnom súde.

15. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

16. Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho vec bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o akomkoľvek trestnom čine, z ktorého je obvinený.

17. Podľa § 10 ods. 2 vyhlášky ak nie je ustanovené inak, považuje sa za tarifnú hodnotu výška peňažného plnenia alebo cena veci alebo práva, ktorých sa právna služba týka, určená pri začatí poskytovania právnej služby; za cenu práva sa považuje aj hodnota pohľadávky, hodnota záväzku a hodnota veci, o ktorej vlastníctvo sa vedie spor alebo ktorej vydanie je predmetom súdneho sporu.

18. Podľa § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby je jedna trinásťina výpočtového základu, ak nie je možné vyjadriť hodnotu veci alebo práva v peniazoch, alebo ju možno zistiť len s nepomernými ťažkosťami.

19. Podľa § 8 zákona o cirkevných reštitúciách konanie súvisiace s vydaním nehnuteľných vecí podľa tohto zákona sa oslobodzuje od správnych poplatkov a súdnych poplatkov. Úhradu nákladov spojených s prípadným zameraním vydaných nehnuteľností zabezpečí štát. Pri uplatňovaní práva podľa tohto zákona sú dotknuté orgány štátnej správy, obce

a iné právnické osoby podľa § 4 povinné spolupracovať a poskytnúť pomoc tomu, kto preukáže, že je oprávnenou osobou.

III.

Všeobecné teoretické východiská

20. Napadnutému uzneseniu okresného súdu sťažovateľ vyčítal, že sa odklonilo od stabilnej judikatúry všeobecných súdov (a aj ústavného súdu) bez toho, aby súd tento odklon vysvetlil, a zároveň, že výklad vyhlášky zo strany okresného súdu v napadnutom uznesení je v rozpore s ustanoveniami a zmyslom viacerých právnych predpisov (zákon o cirkevných reštitúciách a zákon o súdnych poplatkoch). Tieto pochybenia podľa sťažovateľa predstavujú porušenie jeho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, resp. jeho práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

21. Ústavný súd v súlade so svojou ustálenou judikatúrou považuje za potrebné uviesť, že obsah základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru tvoria obdobné záruky, že vec bude spravodlivo prerokovaná nezávislým a nestranným súdom postupom ustanoveným zákonom. Z uvedeného dôvodu v týchto právach nemožno vidieť podstatnú odlišnosť (II. ÚS 27/07, IV. ÚS 284/2018).

22. Podstata základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v tom, že každý sa môže domáhať ochrany svojich práv na súde. Do obsahu základného práva na súdnu a inú právnu ochranu patrí aj právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon (IV. ÚS 77/02). Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy, ktorý predpokladá použitie ústavne súladne interpretovanej platnej a účinnej normy na zistený stav veci. Všeobecný súd musí vykladať a používať ustanovenia na vec sa vzťahujúcich zákonných predpisov v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu. Aplikáciou a výkladom týchto ustanovení nemožno toto ani iné základné práva obmedziť spôsobom zasahujúcim do ich podstaty a zmyslu.

23. Z judikatúry ústavného súdu vyplýva, že obsahom základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je *ratione materiae* aj právo na rozhodnutie o trovách konania, resp. o náhrade trov konania v súlade so zákonom (I. ÚS 198/07, II. ÚS 272/08).

Z judikatúry ústavného súdu je tiež zrejmé, že rozhodovanie o trovách konania je integrálnou súčasťou občianskeho súdneho konania (I. ÚS 119/2012, I. ÚS 629/2016, I. ÚS 233/2017). V rámci tohto rozhodovania však v zásade ide vždy o aplikáciu jednoduchého práva, takže ústavný súd rozhodnutia o trovách konania meritorne preskúmava iba výnimočne, a to v prípadoch, ak samotné rozhodnutie všeobecného súdu je takým excesom z požiadaviek kladených na spravodlivý proces alebo ide o také extrémne vybočenie z princípu spravodlivosti, že je spôsobilé zasiahnuť do ústavnoprávnej roviny, a teda i do práv účastníka konania, ktorý podal ústavnú sťažnosť (IV. ÚS 248/08, III. ÚS 48/2013, II. ÚS 364/2014).

24. Ústavný súd vo vzťahu k rozhodovaniu o trovách konania ďalej judikoval, že k porušeniu základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, resp. práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru môže dôjsť postupom všeobecného súdu, ktorý je založený na celkom zjavne nesprávnej interpretácii a aplikácii príslušných ustanovení zákona upravujúcich náhradu trov konania, v ktorom sú obsiahnuté črty svojvôle, a taktiež v prípade, ak je odôvodnenie súdneho rozhodnutia

vo vzťahu k výrokom o náhrade trov konania celkom nedostatočné, t. j. nepreskúmateľné (IV. ÚS 348/2011, IV. ÚS 341/2012, II. ÚS 837/2015).

25. Skutočnosť, že ústavný súd rozhodnutia o trovách konania meritórne preskúmava iba výnimočne, však neznamená, že takýmito rozhodnutiami by nemohlo dôjsť k porušeniu práv sťažovateľov, ktorí sa v tejto súvislosti na ústavný súd obrátia. Ústavný súd už v minulosti rozhodol o porušení práv sťažovateľov rozhodnutiami všeobecných súdov o trovách konania, a to napríklad v prípadoch nerešpektovania príslušných ustanovení zákona, resp. vyhlášky (II. ÚS 82/09, I. ÚS 119/2012, II. ÚS 536/2018, IV. ÚS 431/2018), ako aj v prípade nedostatočného odôvodnenia právnych záverov všeobecného súdu (I. ÚS 423/2010).

IV.

Posúdenie vecí ústavným súdom

26. Okresný súd v napadnutom uznesení reagoval na námietku sťažovateľa týkajúcu sa určenia základnej sadzby tarifnej odmeny takto: „Čo sa týka námietok žalobcu i jeho právneho zástupcu ohľadne postupu súdu pri určovaní základnej sadzby tarifnej odmeny, resp. určovaní tarifnej hodnoty, súd poukazuje na znenie ustanovenia § 10 ods. 2 vyhl. č. 655/2004 Z. z., v zmysle ktorého, ak nie je stanovené inak, za tarifnú hodnotu sa považuje aj cena práva, ktorého sa právna služba týka, určená pri začatí poskytovania právnej služby, pričom za cenu práva sa považuje aj hodnota veci, o ktorej vlastníctvo sa vedie spor alebo ktorej vydanie je predmetom súdneho sporu. V prípade reštitučných konaní citovaná vyhláška o advokátskej tarife osobitnú úpravu tarifnej hodnoty neobsahuje, a nemožno použiť ani ustanovenie § 11 ods. 1 písm. a), podľa ktorého sa postupuje iba v prípade, ak nie je možné vyjadriť hodnotu veci alebo práva v peniazoch, alebo ju možno zistiť len s nepomernými ťažkosťami, čo nie je daný prípad, pretože cenu práva v danej veci predstavovala hodnota nehnuteľností, o vlastníctvo, resp. vydanie ktorých sa viedol spor a tieto sú peniazmi ocniteľné. V tejto súvislosti súd poukazuje na to, že významné je aj to, že výrok o určení vlastníckeho práva, resp. vydaní veci by mal za následok zmenu hmotnoprávneho postavenia strán konania. Súd teda postupoval správne, keď pri určení základnej sadzby tarifnej odmeny vychádzal z § 10 ods. 1 a ods. 2 citovanej vyhlášky.“

27. Okresný súd tu poukazoval iba na samotné znenie vyhlášky, pričom vôbec nereagoval na námietku sťažovateľa, že aplikácia § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky má v prípade cirkevných reštitúcií oporu aj v judikatúre ústavného súdu (II. ÚS 598/2014). Pre úplnosť je potrebné dodať, že sťažovateľ (vo svojej sťažnosti proti rozhodnutiu vyššieho súdneho úradníka, pozn.) vcelku nekonzistentne napádal viacero nesúvisiacich aspektov napadnutého uznesenia, s ktorými sa okresný súd vysporiadal dostatočne. Predmetom ústavnej sťažnosti ale je iba námietka týkajúca sa určenia základnej sadzby tarifnej odmeny. V tomto aspekte je ale pravdivé tvrdenie, že okresný súd v napadnutom uznesení ignoroval poukaz na judikatúru ústavného súdu.

28. V predmetnom uznesení (II. ÚS 598/2014) ústavný súd odobril postup všeobecných súdov, ktoré pri rozhodovaní o trovách konania v rámci konania o cirkevných reštitúciách konštatovali, že zmyslom zákona o cirkevných reštitúciách bolo aspoň čiastočne zmierniť následky minulých majetkových a iných krívd spáchaných na majetku cirkví a náboženských spoločností. Tým bola daná i špeciálna povaha tohto zákona, a preto nároky na základe neho uplatňované v súdnom konaní nemožno stotožňovať s typickými žalobami týkajúcimi sa nehnuteľností, kde by sa tarifná odmena advokáta určovala z tarifnej hodnoty veci podľa § 10 ods. 2 vyhlášky.

Sťažovateľ vo svojej ústavnej sťažnosti doplnil ďalšie rozhodnutia ústavného súdu s rovnakým záverom (IV. ÚS 740/2013, III. ÚS 201/2013, III. ÚS 355/2013 a III. ÚS 125/2020).

29. Predsedníčka okresného súdu vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti v rámci argumentácie v prospech aplikácie § 10 ods. 2 vyhlášky pri rozhodovaní o trovách konania v rámci konania o cirkevnej reštitúcii rovnako poukázala na judikatúru ústavného súdu (I. ÚS 176/2017, I. ÚS 119/2012). Ústavný súd konštatuje, že v tomto prípade už táto argumentácia indikuje porušenie základného práva na súdnu ochranu sťažovateľa okresným súdom. Povinnosťou všeobecného (resp. akéhokoľvek) súdu vo vzťahu k základnému právu na súdnu ochranu je totiž (okrem iného) vysvetliť dôvody svojho rozhodnutia v jeho samotnom odôvodnení, a nie v následnom vyjadrení v konaní pred ústavným súdom (keď už je predmetné rozhodnutie právoplatné). Z už uvedených rozhodnutí ústavného súdu, ktoré uviedla predsedníčka, sa jedno z nich (I. ÚS 176/2017) v napadnutom uznesení vôbec nespomína a ďalšie (I. ÚS 119/2012) sa spomína iba v rámci parafrázovanej argumentácie protistrany sťažovateľa bez toho, aby okresný súd vysvetlil, či a prečo sa k právnym záverom tohto rozhodnutia priklonil.

30. V každom prípade rozhodnutia ústavného súdu, na ktoré poukázala predsedníčka okresného súdu, sa týkali rozhodovania o trovách konania, no na rozdiel od rozhodnutí, na ktoré poukázal sťažovateľ, sa netýkali rozhodovania o trovách konania v rámci konania o cirkevných reštitúciách. V tejto situácii by bolo preto absolútne neprípustné extenzívne rozširovať všeobecné závery ústavného súdu aj na situáciu, v ktorej opakovane vyslovil odlišný názor (IV. ÚS 740/2013, III. ÚS 201/2013, III. ÚS 355/2013, II. ÚS 598/2014, III. ÚS 125/2020).

31. Ústavný súd pri svojom rozhodovaní, vychádzajúc z písomných podaní účastníkov a predloženého napadnutého uznesenia okresného súdu, preskúmal námietky sťažovateľa a zistil, že jeho ústavná sťažnosť je dôvodná. Z už citovaného výseku napadnutého uznesenia je očividné, že okresný súd ignoroval sťažovateľom uplatnenú námietku týkajúcu sa aplikácie § 11 ods. 1 vyhlášky podporenú relevantnou judikatúrou a bez vysvetlenia sa od tejto judikatúry odklonil.

32. Ústavný súd sa zároveň stotožnil s argumentom sťažovateľa, že v prípade, ak by sa pripustila aplikácia § 10 ods. 2 vyhlášky pri rozhodovaní o trovách aj v prípade cirkevných reštitúcií, resp. reštitúcii vo všeobecnosti, oprávnené osoby by mohli preventívne rezignovať na nápravu krívd minulosti, čím by bol v konečnom dôsledku úplne zmarený zmysel a účel reštitučných zákonov. Ústavný súd síce nesúhlasí s paralelou, ktorú videl sťažovateľ medzi vyhláškou a zákonom o súdnych poplatkoch, ale aj zo samotného zákona o cirkevných reštitúciách možno vyvodit' špecifický predmet konania, ktorým je práve posúdenie splnenia podmienok na umožnenie nápravy krívd minulosti. V tomto zmysle nejde o bežnú určovaciu žalobu o určenie vlastníka nehnuteľnosti, ktorá by odôvodňovala napadnutý postup okresného súdu pri rozhodovaní o náhrade trov konania. Zároveň nemôže platiť, že v reštitučných konaniach nemôže ísť výnimočné okolnosti odôvodňujúce nepriznanie náhrady trov konania, ak existujú dôvody hodné osobitného zreteľa (§ 257 Civilného sporového poriadku), lebo tieto okolnosti sú prítomné v každom reštitučnom konaní. Ak predsedníčka okresného súdu uviedla, že povinnosť nahradiť trovy konania je potrebné vnímať ako procesný následok neúspechu v súdnom spore, s čím musí každý žalobca pri podaní žaloby počítať, tak to platí aj v tomto prípade (sťažovateľ bude povinný zaplatiť trovy konania), ale vzhľadom na už uvedené, ak by mal rátať s trovami konania stanovenými podľa § 10 ods. 2 vyhlášky, tak ako uvádza, „by ani žiadnu žalobu nepodal“. Ústavný súd preto v tomto kontexte konštatuje, že podstatou predmetného konania bolo posúdenie splnenia podmienok podľa

zákona o cirkevných reštitúciách, a teda pre účely náhrady trov konania ide o taký predmet sporu, ktorý nie je peniazmi ocenený.

33. Ústavný súd zároveň dopĺňa, že v už uvedených prípadoch (IV. ÚS 740/2013, III. ÚS 201/2013, III. ÚS 355/2013, II. ÚS 598/2014, III. ÚS 125/2020), keď posudzoval určenie náhrady trov konania v rámci cirkevných reštitúcií, bol skutkový stav vždy taký, že jednotlivé biskupstvá rímskokatolíckej cirkvi boli v reštitučnom konaní úspešné a po meritórnom rozhodnutí súdu si proti protistrane v konaní (L.) uplatnili náhradu trov konania „v likvidačnej výške“ (svojimi vlastnými slovami v tejto ústavnej sťažnosti, pozn.), dôvodiac paradoxne § 10 ods. 2 vyhlášky, pričom všeobecné súdy im nevyhoveli, ale postupovali podľa § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky.

33.1 Tu ústavný súd nad rámec uvedeného nachádza aj odpoveď pre sťažovateľa, ktorý sa v tomto konaní ocitol „na opačnej strane“, keď predtým sám uplatňoval proti inému teraz podľa neho „likvidačné“ trovy v reštitučných konaniach na základe rovnakej argumentácie, ktorú paradoxne práve v tomto prípade (keď išlo o neho samého) považuje za základ porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu.

34. Odôvodnenie napadnutého uznesenia okresného súdu, v ktorom tento aplikoval ustanovenia vyhlášky bez ohľadu na zákonný kontext, judikatúru súdov a ignoroval pritom relevantnú námietku sťažovateľa, je preto s ohľadom na obsah základného práva na súdnu ochranu celkom nedostatočné. Vzhľadom na uvedené dospel ústavný súd k záveru, že napadnutým uznesením okresného súdu preto došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a jeho práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

V.

Právny následok nálezu

35. V zmysle čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie.

36. V zmysle § 133 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, v náleze uvedie, ktoré základné práva a slobody boli porušené, ktoré ustanovenia ústavy, ústavného zákona alebo medzinárodnej zmluvy boli porušené a akým právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené základné práva a slobody. Ústavný súd zruší rozhodnutie alebo opatrenie, ktorým boli porušené základné práva a slobody sťažovateľa.

37. Podľa § 133 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

38. Podľa § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd zruší právoplatné rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah a vec vráti na ďalšie konanie, ten, kto vo veci vydal rozhodnutie, rozhodol o opatrení alebo vykonal iný zásah, je povinný vec znova prerokovať a rozhodnúť. V tomto konaní alebo postupe je viazaný právnym názorom ústavného súdu.

39. V zmysle § 134 ods. 2 zákona o ústavnom súde ten, kto vo veci vydal rozhodnutie je viazaný rozhodnutím ústavného súdu podľa § 133 ods. 3 písm. b); toto rozhodnutie ústavného súdu je vykonateľné doručením.

40. Pretože ústavný súd rozhodol, že napadnutým uznesením okresného súdu bolo porušené základné právo sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a jeho právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, bolo potrebné zároveň v zmysle čl. 127 ods. 2 ústavy a § 133 ods. 2 zákona o ústavnom súde rozhodnúť o jeho zrušení a v záujme efektívnej ochrany práv sťažovateľa aj vrátiť vec v zmysle § 133 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde krajskému súdu na ďalšie konanie a rozhodnutie (bod 2 výroku nálezu). Po vrátení veci okresnému súdu bude jeho povinnosťou znovu rozhodnúť o sťažnostiach strán proti uzneseniu okresného súdu vydanému vyšším súdnym úradníkom. Jeho úlohou bude pritom prihliadnuť na špecifický predmet reštitučného konania, ktorého podstatou je skúmanie dôvodnosti zoštátnenia cirkevného majetku v minulosti, a teda v konečnom dôsledku ide o predmet konania, ktorý nie je peniazmi oceníteľný.

VI.

Trovy konania

41. Podľa § 73 ods. 1 zákona o ústavnom súde trovy konania pred ústavným súdom, ktoré vzniknú účastníkovi konania, uhrádza účastník konania. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti uhradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

42. Sťažovateľ požadoval náhradu trov právneho zastúpenia, ktorých výšku vyčíslil ešte ku dňu podania ústavnej sťažnosti (vo výške 450,29 €).

43. Ústavný súd priznal právnemu zástupcovi sťažovateľa náhradu trov konania v sume 450,29 € (bod 3 výroku nálezu) v súlade s vyhláškou, a to za 2 úkony právnej služby podľa § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky (prevzatie a príprava zastúpenia vrátane prvej porady s klientom, podanie sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy). Ústavný súd vychádzal zo základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby za rok 2020 v sume 177 € (1/6 výpočtového základu podľa § 11 ods. 3 vyhlášky). Tiež zo sadzby za náhradu hotových výdavkov (režijný paušál) za každý úkon právnej služby za rok 2020 v sume 10,62 € (1/100 výpočtového základu podľa § 16 ods. 3 vyhlášky). Konečná suma bola navýšená o daň z pridanej hodnoty vo výške 75,05 €.

44. Priznanú náhradu trov konania je okresný súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 Civilného sporového poriadku).

45. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.